

Ke každé operaci usedám
s určitým napětím
a za plného soustředění

Doc. MUDr. Drahomíra Baráková, CSc. Po operaci pacienti vidí svět, jaký skutečně je

Každý rok se uskuteční v České republice přes 80 000 operací šedého zákalu, kterým trpí až polovina lidí starších 65 let. Mezi desítku nejčastěji operujících mikroočních chirurgů u nás patří doc. MUDr. Drahomíra Baráková, CSc., která je zároveň lékařskou ředitelkou pro chirurgii katarakty, sítnice a sklivce Evropské oční kliniky Lexum a přednostkou oční kliniky Cornea Lexum.

Šedý zákal se prý operoval už „od pradávna“. To si moc nedovedu představit.

Historie chirurgie katarakty je dlouhá, první zmínky pocházejí z Indie z doby 800 let př. n. l. Zákrok spočíval v zatlačení zkalené čočky z prostoru zornice do nitra oční bulvy – do sklivce. Taková operace se prováděla až ve chvíli, kdy vidění pokleslo na pouhé rozeznávání světla a tmy a člověk nebyl schopen se orientovat v prostoru. Vidění po takovém zákroku bylo neostré, ale operace splnila svůj účel – člověk rozeznával obrysové postavy a předměty. V určitých obměnách se tato metoda používala později i v Evropě.

Předpokládám, že metody třetího tisíciletí jsou s tímto postupem nesrovnatelné.

V současnosti se šedý zákal odstraňuje většinou pomocí ultrazvukové sondy, jež se zavede do oka velmi malým řezem v jeho přední části. Ultrazvuková energie rozdrť zkalené jádro čočky, které je následně z oka odsáto speciálním systémem. Po odstranění jádra čočky se do ponechaného čirého pouzdra lidské čočky vloží čočka umělá. Je jen na pacientovi, jaká bude.

Jinými slovy, dnes už neřešíme, zda vůbec uvidíme, ale jak dobře uvidíme?

Základní operace šedého zákalu včetně implantace umělé nitrooční čočky je

Doc. MUDr. Drahomíra Baráková, CSc. (*1955)

- Vystudovala Lékařskou fakultu hygienickou Univerzity Karlovy v Praze.
- V letech 1980–2003 pracovala na oční klinice 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a FN Královské Vinohrady.
- Od roku 2003 je přednostkou Oční kliniky Cornea Lexum.

sice hrazena ze zdravotního pojištění, ale kromě toho existují i čočky prémiové. U nás velkou pozornost věnujeme pohovoru s pacientem o jeho pracovních a mimopracovních aktivitách. Každý máme jiné zrakové nároky a potřeby. Někdo rád cestuje a často řídí auto, jiný je spíše domácí typ a věnuje se četbě, další prosedí hodiny u počítače. Klíčem ke spokojenosti pacienta je tak kromě úspěšně provedené operace i předoperační dialog, na základě kterého lékař doporučí pacientovi zákrok a typ čočky „ušitý na míru“.

Jsou prémiové čočky skutečně tak dobré, jak lékaři říkají?

Prémiové čočky mají celou řadu příznivců mezi odborníky i spokojenými pacienty, nelze je ale doporučit každému. Rozhodující jsou jak anatomické poměry oka, tak jeho funkční stav. Čočky nejsou vhodné například po úrazu oka, u očí s porušeným závěsným aparátem čočky, u některých onemocnění sítnice a tak dále. U nás máme s implantací prémiových čoček velmi dobré zkušenosti a pokud to jde, pacientům je doporučujeme. Díky prémiovým čočkám získají pacienti „něco navíc“ – na rozdíl od standardních čoček tyto dokáží ostřit na více vzdáleností nebo korigovat astigmatismus. S tím souvisí i cena: zákrok v tomto případě hradí pacient.

Šedý zákal je dnes *dobře léčitelný* a operace se nemusíme bát

Dá se nějak vzniku šedého zákalu předcházet?

Problém je, že do dnešního dne nebyla teorie vzniku šedého zákalu plně potvrzena. Ale známe rizikové faktory, které k němu přispívají. Především je to věk – k zakalení čočky dochází až u 50 procent lidí starších 65 let a ve věkové skupině 75–85 let je diagnóza stanovena u 91 procent populace! Je statisticky prokázáno, že šedý zákal postihuje ve větší míře ženy. Těch faktorů je ale víc. Lze však předpokládat, že v budoucnosti výsledky zkoumání příčin vzniku katarakty zlepší možnosti prevence i léčby šedého zákalu.

Můžu tedy sám nějak ovlivnit, zda budu šedým zákalem trpět, zabránit mu?

Určitě nic nezkažete zdravým životním stylem. Prospěje to nejen „naší čočce“, ale celému organismu. Na druhou stranu – mít dnes šedý zákal není žádná tragédie a netřeba mít z operace panický strach. Šedý zákal je chirurgicky velmi dobře léčitelný a pro pacienta operace znamená jen velice malá omezení.

Nedávno mi moje babička vyprávěla, jak každé ráno pozoruje padající rosu... Přitom od mládí měla zákal, teď po operaci skvěle vidí.

Takových příhod máme spousty, pacienti často popisují, že tak jasné barvy od mládí neviděli. Někdy si dokonce „stěžují“, že se konečně vidí v zrcadle. Mnozí po zákroku dostanou novou chuť do života a vrátí se ke svým koníčkům, kterým se nemohli do té doby věnovat. A právě to se mi na naší práci líbí, že lidé po operaci vidí svět, jaký skutečně je.

Jak se šedý zákal projevuje a kdy se na něj většinou přijde?

Zpočátku jej ani vůbec nemusíte rozpoznat. Prvními známkami bývá pocit zhoršeného mlhavého vidění, přechodné dvojité vidění a poruchy barevného vidění. V raných stádiích se může měnit i diop-

trická hodnota brýlových skel. Postupně se vidění horší a v konečné fázi poklesne na pouhé rozlišení světla a tmy. Rychlost kalení čočky je individuální.

Když už má člověk šedý zákal, kdy by měl jít na operaci?

Katarakta neohrožuje člověka na životě a není třeba ji operovat hned. Nehrozí nebezpečí z prodlení, ale je pravda, že v méně pokročilém stadiu je odstranění snazší. Takže rozhodně nedoporučuji počkat, až šedý zákal „dozraje“. V podstatě platí, že je vhodné operovat ve chvíli, kdy zhoršené vidění snižuje kvalitu vašeho pracovního i osobního života.

Lidské oko je poměrně malý orgán, tak proč se lékaři stále více specializují?

Struktura i funkce oka jsou velmi složité a pokud chcete v problematice, které se věnujete, něco dokázat, musíte ji ovládnout do velké hloubky. Také proto se oční mikrochirurgové dělí na „předněsegmentové“, ti provádějí například operace rohovky, šedého zákalu, zeleného zákalu, a „zadněsegmentové“, kteří pro-

vádějí operace sítnice a sklivce. Představte si, že při operaci šedého zákalu pracujete s pouzdrem čočky, které je tenké jen několik málo mikrometrů a nesmíte jej porušit. K tomu je zapotřebí velké zručnosti, kterou získáte častým opakováním stejného úkonu. Ale jsou i chirurgové, kteří se věnují operacím jak předního, tak zadního segmentu oka.

Není potom nuda věnovat se celý život jedné části lidského těla?

Oko je tak složitý a jedinečný orgán a tolik toho o něm ještě zůstává neprobádaného a neznámého! Mohlo by se zdát, že i operace šedého zákalu musí být nuda, protože děláte rutinně v podstatě stále to samé dokola až dvacetkrát denně. Ale není tomu tak. K operaci usedáte vždy s určitým napětím a za plného soustředění. Každé oko se během operace totiž chová jinak a může vám připravit nejedno překvapení. Nežádá nastane nenadálá situace, která může zkomplikovat celý zákrok a poznamenat negativně vidění pacienta. Pak záleží na chirurgově erudici, zručnosti a pohotovosti, zda nepříznivou situaci dovede vyřešit tak, aby pooperační výsledek byl co nejlepší.

Nosíte brýle – neuvažujete o operaci?

Mým problémem je presbyopie. Jedná se o stav, kdy s věkem dochází k poklesu akomodační schopnosti čočky a k prodloužení čtecí vzdálenosti. V praxi to znamená, že po pětáctýřicátém roku života si musíme knihu oddálit od očí, abychom dobře viděli. V českém jazyce máme pro presbyopii nelichotivý, ale výstižný název vetchozrakost. Na operace vidím výborně, protože zákrok se provádí pod operačním mikroskopem, a brýle tak používám pouze na čtení. Až mě postihne šedý zákal, rozhodně budu volit řešení, které mi poskytne tu nejlepší kvalitu vidění, a zbavím se tak zároveň i své presbyopie. Docela se těším. To věčné hledání brýlí mě už stejně nebaví. ■